



Proslov rektora UP Jaroslava Millera k příležitosti státního svátku dne 17. listopadu 2020

Dámy a pánové,

protože v letošním roce nemohou ze zřejmých důvodů oslavy 17. listopadu proběhnout zcela standardním způsobem, donutily mne okolnosti zvolit tento alternativní komunikační prostředek k uctění dne, který fundamentálním způsobem změnil naše dějiny a život několika generací lidí žijících v této zemi. Snad mi odpustíte, že si dovolím připomenout tento významný státní svátek z trochu překvapivého, avšak vysoce aktuálního úhlu pohledu.

Již více než tři desetiletí se můžeme těšit té abstraktní a těžko definovatelné hodnotě, která byla tomuto národu po roce 1948 upřena, totiž svobodě. Každá společnost je heterogenní a výrazně pluralitní organismus. Není proto divu, že důležitost svobody v očích každého z nás není stejná. Jsou lidé, pro něž je podmínkou sine qua non, bez níž nelze důstojně žít, zatímco pro jiného se svoboda nachází na žebříčku priorit mnohem níže. Tuto skutečnost je nutné respektovat a vzít na vědomí. I spoluobčané, pro něž svoboda není zcela zásadní hodnotou, ji však využívají a chtějí využívat plnými doušky: mohou říci svůj odlišný názor, demonstrovat za něj či se ho pokusit prosadit politickou cestou v parlamentu. Nic z toho nebylo před rokem 1989 možné.

Podobně jako dějiny nejsou ani chápání a definice svobody statické, nýbrž se vyvíjí. A každý kritický moment v historii znovu a znovu testuje společenské vnímání slova svoboda, modifikuje jeho smysl a uvádí ho do jiných kontextů. V posledních letech se například svoboda skloňuje v souvislosti se stále všemocnějšími technologiemi, které mají bez účinné kontroly potenciál ji zásadním způsobem omezovat.

Mám pocit, že právě nyní je nám souzeno odhalovat další a nečekané aspekty svobody, které jsme si možná dosud uvědomovali pouze nezřetelně. Zatímco v roce 1989 byla v sázce především svoboda politická a občanská, dnes je slovo svoboda mnohem více skloňováno v souvislosti s osobní sebekázní, disciplínou a s ohledem k druhým, a to v kontextu globální epidemie covidu-19 – bezprecedentním šokem, s nímž naše generace ani generace našich rodičů a prarodičů již nemají žádnou empirickou zkušenost a kolektivní paměť tak zcela vyhasla. V této situaci života i svoboda našich spoluobčanů závisí doslova a do písmene na naší vlastní ohleduplnosti a ochotě omezit se ve prospěch celku, jehož jsme součástí. V kontextu současné epidemie nejednáme pouze za sebe, ale více než kdy jindy jsme zodpovědní také za naše blízké a všechny spoluobčany – za jejich bezpečí i za jejich životy. Poznáváme, že svoboda bez individuální odpovědnosti, sebekázně a solidarity není svobodou v pravém smyslu slova. Pokud jsme schopni takto kultivovat svou individuální, osobní svobodu, budeme moci s klidným svědomím říci, že jsme od 17. listopadu 1989 urazili skutečně dlouhou cestu kupředu.

Krásný státní svátek vám přeje

Jaroslav Miller
rektor Univerzity Palackého v Olomouci